

УДК 711.628.332

к.т.н., доцент Лізунова А.П.,
Михальова М.Ю.,
Київський національний університет
будівництва і архітектури

ВІДЧУЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК ДЛЯ СУСПІЛЬНИХ ПОТРЕБ ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Розглянуті основні вимоги до сталого розвитку населених пунктів та території України вцілому. Сформульована роль примусового відчуження земельних ділянок для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності у контексті сталого розвитку територій.

Постановка проблеми

Стратегія сталого розвитку України є програмним документом довгострокової дії, який ґрунтується на сучасних міжнародних принципах співіснування людства і довкілля і в якому визначається мета, завдання та пріоритетні напрями поступального розвитку українського суспільства на шляху забезпечення збалансованості економічних, соціальних та екологічних чинників [Стратегія сталого розвитку України].

Сталим є розвиток, який задовольняє потреби суспільства, не ставлячи під загрозу спроможність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Сталий розвиток країни вимагає від органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування створення і підтримку у функціональному стані об'єктів соціальної, транспортної та інженерної інфраструктури, які забезпечують безпеку, здорові умови життя, добробут, соціально економічний розвиток, захист і відновлення природного середовища.

Одним з найперших кроків у реалізації цих завдань є можливість придбання відповідної земельної ділянки для розміщення відповідних об'єктів інфраструктури. Існує кілька варіантів розміщення об'єктів інфраструктури: земельна ділянка може бути придбана на ринку нерухомості, якщо не існують жорстких умов до місця розташування об'єктів інфраструктури; у випадку з жорсткими умовами розташування об'єктів інфраструктури необхідна ділянка може не перебувати у вільному продажу в той момент, коли в органів державної влади виникла потреба в купівлі певної земельної ділянки.

За для того, аби отримати ділянку в потрібному місці і в потрібний момент, органи державної влади використовують право викупу або примусового відчуження земельних ділянок для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Метою сталого розвитку України є досягнення збалансованості співіснування природного середовища, держави і суспільства на основі демократичної, толерантної, плюралістичної та екологічно орієнтованої соціально-економічної політики, відкритої динамічно-інтегрованої в глобальні процеси економіки, забезпечення національної безпеки держави, гармонійних суспільних відносин та рівноправного міжнародного співробітництва.

Державна політика щодо сталого розвитку базується на таких основних принципах:

- збалансованість розвитку українського суспільства - паритетність економічної, соціальної та екологічної складових, визнання неможливості тривалого поступального розвитку суспільства в умовах деградації природного середовища;

- забезпечення екологічно та техногенно безпечних умов життєдіяльності населення;

- утвердження гуманізму, демократії і загальнолюдських цінностей, розвиток громадянського суспільства та залучення широких верств населення до державотворчих процесів;

- підтримка і підвищення ролі всіх секторів громадянського суспільства та забезпечення вільного доступу його членів до екологічної інформації та правосуддя для захисту своїх невід'ємних прав і свобод;

- забезпечення еколого-економічної збалансованості розвитку окремих регіонів на фоні тісної міжрегіональної господарської взаємодії за умови узгодження із загальнонаціональними потребами та інтересами національної безпеки; та інш.

Існує багато визначень понять сталого розвитку:

- сталий розвиток направлений на пошук оптимального рівня взаємодії між 3-ма системами – системою біологічних і природних ресурсів, економічною і соціальною системою;

- сталий розвиток це підхід, який дозволить постійне вдосконалення якості життя з більш низькою інтенсивністю використання ресурсів;

- сталий розвиток характеризується як керований процес розвитку природи та суспільства, мета якого забезпечити здорове, продуктивне в гармонії з природою нинішнім поколінням і майбутнім на основі збалансованого розвитку;

- сталий розвиток - це процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умов збереження і поетапного відновлення цілісності природного середовища,

створення можливостей для рівноваги між його потенціалом і потребами людей усіх поколінь;

- сталий розвиток - це система взаємоузгоджених управлінських, економічних, соціальних, природоохоронних заходів, спрямованих на формування системи суспільних відносин на засадах довіри, партнерства, солідарності, консенсусу, етичних цінностей, безпечного навколишнього середовища, національних джерел духовності. В основі сталого розвитку лежать невід'ємні права людини на життя та повноцінний розвиток.

Згідно «Концепції сталого розвитку населених пунктів», прийнятої у 1999 році, *сталий розвиток населених пунктів* - це соціально, економічно і екологічно збалансований розвиток міських і сільських поселень, спрямований на створення їх економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інтелектуальних тощо), технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної, екологічної інфраструктури, поліпшення умов проживання, відпочинку та оздоровлення, збереження та збагачення біологічного різноманіття та культурної спадщини.

Виходячи з наведених визначень, складовими сталого розвитку є екологічна, економічна та соціальна компоненти. Головну роль відіграють потреби суспільства в цілому як в теперішній час, так і в майбутньому. Завданнями сталого розвитку є:

- забезпечення переходу економіки на інноваційну модель розвитку;
- структурна перебудова економіки шляхом прискорення розвитку високотехнологічних галузей;
- створення конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової моделі економіки;
- впровадження сталих економічних механізмів природокористування та імплементація екологічної складової в систему національних рахунків;
- підвищення ефективності інвестиційних процесів, у тому числі у сфері відновлення природного капіталу;
- стимулювання впровадження екологічно безпечних, енергетично ефективних та ресурсозберігаючих технологій;
- розвиток технологій замкнутого циклу і технологій очищення, переробки та утилізації промислових і побутових відходів;
- підтримка екологічно ефективного виробництва енергії, включаючи використання відтворювальних джерел енергії та вторинних енергетичних ресурсів;

- розвиток екологічно безпечних видів транспорту та транспортних комунікацій;
- зниження рівня майнового розшарування населення, подолання бідності;
- зниження рівня безробіття населення і забезпечення продуктивної зайнятості;
- збереження і зміцнення демографічного та трудового ресурсного потенціалу країни; стабілізація демографічної структури суспільства;
- зміцнення фізичного здоров'я нації;
- оптимізація соціальної структури суспільства; встановлення гарантій забезпечення рівних можливостей для досягнення матеріального, екологічного і соціального благополуччя;
- розвиток системи освіти, просвіти та поширення інформації з питань сталого розвитку.
- створення дієвих механізмів захисту конституційних прав і свобод людини;
- формування громадянського суспільства, забезпечення у ньому політичної стабільності та взаєморозуміння;
- розвиток духовності, культури, моральних засад, інтелектуального потенціалу українського народу.
- сприяння забезпеченню екологічно збалансованого стану навколишнього природного середовища країни та розвитку окремих регіонів;
- економічно та екологічно обґрунтоване використання невідновлюваних та ефективно відтворення відновлюваних природних ресурсів;
- мінімізація шкоди, яка завдається довкіллю під час видобутку корисних копалин; рекультивація земель, порушених у процесі розробки родовищ корисних копалин;
- формування екологічної мережі, збереження та відтворення природного біорізноманіття;
- розвиток екологічно чистих сільськогосподарських технологій, збереження та відтворення природної родючості ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення;
- удосконалення ринкових механізмів регулювання у сфері природокористування;
- вжиття заходів щодо запобігання та припинення всіх видів незаконного використання природних ресурсів.

В Україні на даний час реалізація цих завдань гальмується. Основними причинами, що перешкоджають забезпеченню збалансованому сталого розвитку населених пунктів, є нестабільність соціально-економічних умов у

державі на перехідному етапі, відсутність науково обгрунтованої, чітко визначеної стратегії її сталого розвитку, ефективного реформування економіки та її державного регулювання, недосконалість законодавчого і нормативного забезпечення формування адекватного умовам ринку фінансового, правового, інформаційно-комунікаційного простору, недосконалість правових, організаційних, економічних засад діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб щодо формування повноцінного життєвого середовища [1].

Концепцією сталого розвитку територій визначено основні напрямки державної політики щодо забезпечення сталого розвитку територій:

- узгодженість соціального, економічного, містобудівного і екологічного аспектів розвитку населених пунктів та оточуючих територій;
- раціональне використання земельних, водних, рекреаційних та інших природних ресурсів, створення умов для їх відновлення;
- удосконалення соціальної інфраструктури населених пунктів з метою створення умов для розвитку дошкільного виховання, освіти, культури, охорони здоров'я, фізичної культури і відпочинку, поліпшення демографічної ситуації;
- підвищення рівня забезпеченості житлом виходячи з потреб і можливостей різних верств населення, гарантованого забезпечення житлом соціально незахищених громадян;
- удосконалення транспортної інфраструктури, зокрема розвиток усіх видів пасажирського транспорту загального користування, забезпечення міського та міжміського сполучення, сільських поселень з міськими та між собою;
- розвиток інженерної інфраструктури (впровадження нових технологій, мереж і споруд енергопостачання, теплозабезпечення, водопостачання, каналізації), впровадження енергозберігаючих систем інженерно-технічного забезпечення населених пунктів;
- забезпечення державного регулювання процесу планування і забудови населених пунктів шляхом розроблення генеральних планів, іншої містобудівної документації та місцевих правил забудови, здійснення контролю за їх реалізацією (з урахуванням державних, суспільних і приватних інтересів);
- формування повноцінного життєвого середовища, збалансування соціально-економічного розвитку поселень і прилеглих до них територій;
- удосконалення чинного законодавства та розроблення нових нормативно-правових актів з питань регулювання планування і забудови населених пунктів, реформування соціальної, житлової, інвестиційної політики, землекористування, охорони довкілля, діяльності органів виконавчої влади та

органів місцевого самоврядування, громадян і юридичних осіб у сфері забезпечення сталого розвитку населених пунктів.

Висновки

Відчуження земельних ділянок для суспільних потреб є важливим інструментом для забезпечення сталого розвитку територій, оскільки перелік суспільних потреб, для яких здійснюється відчуження земельних ділянок є одними з основних напрямів запровадження органами державної влади сталого розвитку населених пунктів та території країни вцілому.

При цьому під час відчуження земельних ділянок, для суспільних потреб та з мотивів суспільної необхідності, повинен забезпечуватися захист конституційних прав і свобод власників та користувачів, як одна з цілей соціальної компоненти сталого розвитку, та запровадження сучасних екологічно-сприятливих технологічних рішень, під час будівництва, реконструкції та експлуатації транспортних шляхів, як забезпечення екологічної компоненти сталого розвитку.

Список використаної літератури:

1. Постанова ВР України «Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів» від 24 грудня 1999 року N 1359-XIV
2. Сталий розвиток територій: проблеми та шляхи вирішення. Матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (1 жовтня 2011 р., м. Дніпропетровськ). 2011р.
3. Compulsory acquisition of land and compensation. - Roma : FAO, 2008. - 63 р.

Аннотація

В статье рассмотрены основные требования к устойчивому развитию населенных пунктов и территории Украины в целом. Сформулирована роль принудительного отчуждения земельных участков для общественных нужд или по мотивам общественной необходимости в контексте устойчивого развития территорий.

Annotation

The article discusses the basic requirements for sustainable development of human settlements and the territory of Ukraine as a whole. Formulated the role of expropriation of land for public use or for reasons of public necessity in the context of sustainable development of territories.